

Adnan Adıvar'ın müderrisliği neden gerçekleşmedi ?

Şeref Etker*

Darülfünun Tıp Fakültesi yönetiminin, Kurtuluş Savaşına katılmak üzere eşi Halide Edip'le birlikte, 1920 Nisanında Ankara'ya giden Dr. Adnan Adıvar'ın 'muallim' ünvanını düşürdüğü; Adnan Bey'in Büyük Millet Meclisi Başkan vekillikinden ayrılarak, ulusal hükümetin temsilcisi olarak, 16 Aralık 1922'de İstanbul'a dönüşünden kısa bir süre önce kendisini 'müdrerris' seçtiği bilinmektedir.¹ Seçildiği müderrisliğin hangi derse ait olduğu belirtilmemişse de, Dr. Adnan Bey'in 1922-1923 ders yılının ikinci (yaz) döneminde 'Tıbb-ı kanuni' derslerine girdiğine tanık olan bir öğrencisi vardır: Dr. Feridun Frik, A. Adnan Adıvar'ın ölüm haberini verirken onu tanıdığı gibi anmıştır:²

'Prof.Dr. Abdülhak Adnan Adıvar, Eski Tıp Fakültesi Adli Tıp hocası ve uzun yıllar Kızılay ve sağlık teşkilatı idareciliğinden sonra Büyük Millet Meclisi Reis vekilliği ve nihayet Londra ve Paris'te üniversite lisan lektörlüğü gibi çeşitli ilim ve idare ve politika hareketlerinde varlıklar gösteren meslektaşımız...'

Feridun Neşet (Frik), Askeri Tıbbiye'den 1923 yılında mezun olmuştur ve 10. sınıftaki Adli Tıp derslerinde Adnan Adıvar'ı 'profesör' ve 'adli tıp hocası' olarak görmüştür. Dr. Adnan Bey, adli tıp dersinin müderrisi değildir; daha önce yalnız iç hastalıkları (Emraz-ı dahiliye) dersleri vermiş, bu dalda muallim olmuştur. Tıbb-ı kanuni dersi, 1922-23 ders yılında Müdrerris Dr. Vasfî Bey tarafından verilmektedir.³ Feridun Frik, Adnan Bey'i son sınıfta, 1923 yılının Şubat ile Mayıs ayları arasında 'nazari' adli tıp derslerinde dinlemiş olmalıdır. Adıvar bu derslerde, herhalde sağlıkla ilgili yeni yasal düzenlemelerden söz etmiş, deontoloji ve tıp tarihi konularına değinmiştir. Adnan Adıvar'ı 'Adli Tıp hocası' olarak tanıtan Dr. Frik kişisel bilgisine dayanmaktadır. Feridun N.Frik, Dr. Adnan Bey'in o tarihte Fakülte kadrosunda yer almadığını da bilmektedir.⁴

* Dr., Zeynep-Kamil Hastanesi, Üsküdar 34688, İstanbul.

¹ N.Yıldırım, "Hekim kimliği ile Abdülhak Adnan Adıvar ve Tıp Tarihi ve Deontoloji Müderrisliği", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları, Adnan Adıvar Özel Sayısı*, c.VII, sayı 2, 2006, s.55-86. *Tanin*'e göre 'Darülfünun talebesi aynı zamanda müderrisleri olan Adnan Bey'i' karşılamak için beklemekteydiler (16 Kanunuevvel [Aralık] 1338-1922, sene 15, numero 64). Adıvar'ı Dr. Neşet Ömer (İrdelp), Dr. Vasfî ve Dr. Celal Muhtar (Özden) Beyler Pendik'te, Dr. Süleyman Numan ve Dr. Ziya Nuri (Birgi) Paşalarla Dr. Akil Muhtar (Özden) Bey Haydarpaşa garında karşılaşmışlardır (*Tanin*, 17 Kanunuevvel 1338).

² *Dirim*, c.30, sayı 8, Ağustos 1955, s.359. Ölüm duyurularındaki açıklamaların Dr. Feridun Frik tarafından yazıldığı bilinmektedir.

³ *İstanbul Darülfünunu Talebe Rehberi, 1338-1339 sene-i dersiyesi*, [İstanbul] Evkaf-ı İslamiye Matbaası, 1338 [1922], s.42-43. Dr. Vasfî Bey ölümüne (23 Haziran 1924) kadar bu görevini sürdürmüştür. Tıbb-ı kanuni dersi nazari ve ameli olmak üzere haftada iki saattir.

⁴ F.Frik, "Hocalarım", *Dirim*, c.52, sayı 2-5, Şubat-Haziran 1977; *Cumhuriyet'in İlk Hekimleri, 1923-1973: 50. Yıl*, haz. Feridun Frik, İstanbul, Yörük Matbaası, 1973.

Tıp Tarihi ve Deontoloji dersi, Tıp Fakültesi'nin basılı programlarında ilk kez 1926-27 ders yılında görülecektir:⁵ son (10.) sınıfta, Pazartesi günleri 16-17 saatleri arasında Müdrerris Dr. Ethem Akif Bey'in (Battalgazi) müderrisi olduğu adli tıp öğretimi içinde, Muallim Dr. Galip Ata Bey (Ataç) tarafından verilmektedir.⁶ Öğretim programında üç saat 'Tıbb-ı kanuni' dersi vardır; dersler teoriktir. Pazartesi günleri Adli tıp dersi ile 'Tarih-i tıbb ve Deontoloji' aynı saatte gösterilmiştir. Diğer bir deyişle, Tıbb-ı kanuni (adli) dersinin ikinci döneminde haftada bir saat deontoloji ve tıp tarihi konularına ayrılmıştır.⁷ Tıp Tarihi ve Deontoloji dersinin düzenli olarak, yeni programla birlikte, 1924-25 ders yılının yaz sınıfta Dr. Galip Ata Bey tarafından Adli Tıp dersi içinde verilmeye başlandığını varsayabiliriz. Bu uygulamanın önce, Adnan Bey'le 1922-23 ders yılında yapıldığı anlaşılmaktadır.

Dr. Adnan Adıvar'ın sanı, Darülfünun Tıp Fakültesi'nin 1922'den sonra yayımlanmış belgelerinde 'müdrerris' olarak geçmemektedir.⁸ Bunun nedeni, atama işleminin tamamlanmamış olmasıdır.⁹ Kanımızca, Tıp Fakültesi yönetimi Adnan Adıvar'ı, Fakülteye almak için değil, günün koşullarının gerektirdiği konumda tutmak için 'müdrerris' yapmıştır. Daha önce, Dr. Akil Muhtar'ın (Özden) dekanlığı döneminde, Fransız işgal kuvvetlerinde görevli hekimler Fakülte kadrosuna alınırken doğru ve hızlı işletilen yöntem,¹⁰ Adnan Adıvar için, geçerli kurallara uyulmadan başlatılmış ve sürüncemede bırakılmıştır. Darülfünun Tıp Fakültesi'nde bir derse müdrerris atanabilmesi için, önce dersin

⁵ Yeniden düzenlenen 20 Şubat 1331 [4 Mart 1916] tarihli Darülfünun Tıp Fakültesi ve Şuabatı Nizamnamesi'nde (md. 55) 'Tarih-i tıbb ve Deontoloji' dersi gösterilmesine karşın ders programına alınmamıştır, bkz. *T.C. İstanbul Darülfünunu Talebe Rehberi, 1341-1342 sene-i dersiyesi*, İstanbul, Yeni Matbaa, 1341, s. 19, s. 37-39

⁶ Tıbb-ı Kanuni dersi 1926-1927 ders yılında iki saatten, yine bir saati pratik olmak üzere, üç saate çıkarılmıştır. Eğitime eklenen bu bir saatinin tıp tarihi ve deontolojiye ayrıldığı anlaşılmaktadır. *T.C. İstanbul Darülfünunu Talebe Rehberi, 1926-1927 sene-i dersiyesi*, İstanbul, Yeni Matbaa, [1926], s. 46-47. Aynı yıl, Müdrerris Dr. Vasfî Bey'den sonra adli tıp derslerini vermekte olan Müdrerris muavini Dr. Halit Naci Bey'in (Tekin) yerine Dr. Ethem Akif Bey (Battalgazi) Tıbb-ı kanuni müderrisliğine getirilmiştir, *T.C. İstanbul Darülfünunu Talebe Rehberi, 1927-1928 sene-i dersiyesi*, İstanbul, Yeni Matbaa, [1927], s. 45-46.

⁷ Galip Ata (Ataç), *Tıp Fakültesi* (İstanbul, Yeni Matbaa, 1341/ Kanunusani 1925) adlı kitabında, 1924 reformundan sonra, eski ve yeni programları karşılaştırırken (s. 163) 'Tarih-i tıbb ve deontoloji' dersinin 'evvelki [1924 öncesi] programdaki' süresinin karşılığına soru işareti (?) koymuştur. Galip Ata Bey'in yeni programda kendi vereceği dersin geçmişteki uygulamasıyla ilgili bu kararsızlığının bir nedeni, yürürlükteki Darülfünun Tıp Fakültesi ve Şuabatı Nizamnamesi'nde bir 'Tarih-i tıbb ve Usul-i muaşeret-i tıbbiye' dersi (s. 150) bulunması olabilir ?

⁸ Dr. Adnan Bey'in adı Darülfünun belgelerinde, kadro dışı kaldıktan sonra ders vermeyi sürdüren Teşrih-i tavsifi Müdrerrisi Dr. Mahzar Paşa gibi, 'Müdrerris-i fahri' biçiminde geçebilirdi, bkz. *Darülfünun-Talebe Rehberi. Tıbb, Edebiyat, Fünun, Hukuk Medreseleri 1336-1337 sene-i dersiyelerine aiddir*, İstanbul, Evkaf-ı İslamiye matbaası, 1339, s. 39 'Müdrerris-i fahri Mahzar Paşa'

⁹ N. Yıldırım, *a.g.m.*, s. 74-75

¹⁰ Ş. Etker, 'Dr. Aimé Mouchet ve Tıbbiye'de Fransız kültürel egemenliğinin sonu', *Osmanlı Bilimi Araştırmaları, Emre Dölen Armağanı*, c. VI (2005), sayı 2, s. 37-39

nedenle Tıbbiye yönetimi ve kurulları, Dr. Adnan Bey'in müderrisliğe atama işlemlerini sonuçlandırmayıp beklemeyi seçmiştir.

Adnan Adıvar'ın 1923 ders yılı için müderrisliğe atanmamasının bir diğer nedeni, yıl içinde Tıp Fakültesi'nde yapılacak olan dekanlık seçimleridir. Dr. Adnan Bey'in derslerine konuk eden Vasfi Bey 18 Eylül 1923'te Reis (dekan) seçilmiştir. Bundan sonra, müderrislik konusu son kez gündeme gelmiştir. Cumhuriyetin ilanıyla, Tıbbiye önceliği Ankara Hükümetinin beklediği reformlara vermiş; Fakülte içinde Dr. Neşet Ömer Bey'in etkinliği artmıştır. 1924'e gelindiğinde tartışmaların odağında İstanbul'a nakil konusu vardır. Dr. Adnan Adıvar ise, yeni siyasal partinin kuruluş çalışmaları içindedir. Adıvar'ın, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın oluşumundaki rolü ortaya çıkınca,¹⁶ Fakülte'nin yeni eğitim programına alınmasına karşın, 'Tarih-i tıp ve deontoloji' müderrisliğine atanmasından kaçınılarak, ders Tıbb-ı kanuni müderrisinin sorumluluğuna bırakılmıştır.

Sonuç olarak, Dr. Adnan Adıvar'ın 1923 yılı içinde Tıp Fakültesi'nde adli tıp derslerine girdiğini, burada deontoloji ve tıp tarihinden söz ettiğini, ancak siyasal nedenlerle müderrisliğinin gerçekleşmediğini söyleyebiliriz.

DÜZELTME / CORRIGENDA

Darülfünun-ı Şahane'nin (1900) Mekteb-i Mülkiye binasında açıldığına dair

Feza Günergün – Sevtap Kadioğlu

Osmanlı Bilimi Araştırmaları'nda (c.VIII, Sayı 1, 2006) yayımlanan "İstanbul Üniversitesi'nin yerleşim tarihçesi üzerine dair notlar" başlıklı yazımızda, 1900 Darülfünun-ı Şahane'nin (1900) günümüzde Eminönü Belediye Başkanlığı olarak kullanılan eski Mekteb-i Mülkiye Binası'nda öğretime başladığını yazmıştık. Makalemiz yayımlandıktan sonra Sayın Ali Baltacıoğlu'ndan, iki fotoğrafla birlikte aşağıdaki notu aldık.

¹⁶ Adnan Adıvar'ın siyasal parti çalışmalarını birlikte yürüttüğü Rauf (Orbay) Bey'i 14 Kasım 1923 günü Haydarpaşa garından Ankara'ya uğurlayan askeri tibbiyelilere hapis cezası verilmiştir. A.Koryak, 'Askeri Tıbbiyede hapisane hayatı', *Dirim*, yıl 51, sayı 3, Mart 1976, s. 119-123.